

Foto: RTVNH/Anne Klijnstra

13

Duizend bommen en granaten: ontruiming van een woning in Den Helder

Carla Broers, Dennis Overgaauw

13.1 Inleiding

Elke gemeente kent ze wel: mensen die in een ‘vervuild’ huis wonen en hulp van derden afwijzen. Mensen die in de ogen van de gemiddelde Nederlander onaangepast gedrag vertonen. Gedogen of actie ondernemen, dat is de vraag. In hoeverre mag een eigenaar van een pand zelf bepalen wat hij aan onderhoud doet of laat? Wat mag iemand verzamelen in zijn eigen huis? En in hoeverre vormen deze burgers daarmee een gevaar voor zichzelf, hun burens, hulpdiensten en mogelijk zelfs bestuurders? Hoe wordt dit gevaar door hen ingeschat?

Deze vragen staan centraal in dit hoofdstuk dat gaat over een ontruiming van een pand in Den Helder. Als blijkt dat de bouwkundige staat van het pand een gevaar vormt voor de bewoonster, haar burens en eventuele voorbijgangers gaat de gemeente over tot actie. In het huis worden explosieven, munitie en gevaarlijke stoffen aangetroffen. In combinatie met de slechte bouwkundige staat, zorgt dit voor een GRIP-1 opschaling en een ontruiming van het pand die een week duurt. Het dilemma dat centraal staat is of de gevaarstelling zodanig was dat omwonenden tijdens de ontruiming van het pand niet in hun woning konden zijn. Voor hen kwam het namelijk niet als een verrassing dat de bewoonster er een eigenaardige verzameling op na hield. Vooral de duur van de ontruiming maakte dat er vragen rezen over de noodzaak van een zo grootschalige operatie.

13.2 Feitenrelaas

Het is zomer 2013 wanneer bij de brandweer in Den Helder een verzoek binnenkomt van een eigenaresse van een grachtenpand. Zij geeft aan dat ze hulp nodig heeft vanwege een loszittende dorpel van een raam op de tweede etage aan de voorzijde van haar huis. De brandweer verwijdert de dorpel en licht vervolgens de gemeente in over de slechte bouwkundige staat van het pand. Enkele dagen later, op 26 augustus, wil de gemeente een aangekondigde inspectie laten uitvoeren. De bewoonsters blijkt die dag echter niet aanwezig en de inspecteur van bouw- en woningtoezicht kan daarom het pand niet in. De woordvoerder van de gemeente meldt later in een openbare verklaring:

‘De eigenaresse ontvangt binnenkort een brief van het college waarin wij aangeven dat we opnieuw langskomen voor een inspectiebezoek en dat wij hopen dat zij dan wel aanwezig zal zijn. Als dat ook dan niet het geval is, zullen wij voldoende mensen en middelen achter de hand hebben om ook zonder haar aanwezigheid het pand te betreden.’¹⁷⁶

In de ochtend van 29 augustus 2013 verschaft de gemeente zich toegang tot het pand; de eigenaresse is wederom niet aanwezig. De ingang van de woning wordt versperd door grote hoeveelheden ‘vuil’ in de vorm van kranten, bouw materiaal en andere verzamelde spullen. Als medewerkers van de gemeente met veel moeite de ingang vrij hebben gemaakt, stuiten ze vrijwel direct op twee geweergrenaten die tussen het vuil verscholen liggen. De voorgenomen inspectie wordt gestaakt en de officier van dienst van de politie (OvD-P) wordt gealarmeerd. Deze alarmeert de Teamleider Explosieven Veiligheid (TEV) en vervolgens de Explosieven Opruimingsdienst van Defensie (EOD). Om 11.04 uur besluit de OvD-P om GRIP-1 af te kondigen; het eerste CoPI-overleg is om 12.00 uur. In de tussentijd wordt de omgeving rondom het pand tot 50 meter afgezet. Binnen deze cirkel bevinden zich circa twaalf panden met in totaal 30 adressen, waaronder twee horecagelegenheden en een nachtopvang van het Leger des Heils.

¹⁷⁶ ‘Gemeente voor dichte deur bij verwaarloosd grachtenpand Loodsgracht Den Helder’, *Noordhollands Dagblad*, 26 augustus 2013.

Vanwege de aangetroffen explosieven worden alle panden binnen de cirkel van 50 meter ontruimd. De bewoners die niet terecht kunnen bij familie of vrienden worden opgevangen in een door de gemeente aangewezen opvanglocatie. In de loop van de middag brengt de EOD de twee granaten tot ontploffing op een nabij gelegen strand. De voorgenomen inspectie kan worden hervat. Daarbij worden vervolgens rond 17.00 uur weer granaten en andere munitie aangetroffen. Ook deze worden eerst afgevoerd alvorens de werkzaamheden in het pand hervat kunnen worden. Ondertussen is duidelijk geworden dat de eigenaresse en tevens bewoonster van het pand als ‘verzamelaar’ bekend staat en dat er reden is aan te nemen dat er méér explosieven in het pand aanwezig zijn. Vanwege de invallende duisternis wordt de ontruiming van het pand rond 18.00 uur gestaakt.

Het CoPI maakt een plan voor de volgende dag. De inspectie van het pand zal dan om 08.00 uur worden hervat. De omwonenden kunnen tot die tijd terug naar huis, maar zullen om 07.30 uur hun woning weer moeten verlaten, zodat de werkzaamheden om 08.00 uur kunnen aanvangen. De gemeente zal voor opvang zorgen, zowel voor overdag als voor mensen die 's nachts niet in hun woning willen zijn. Tijdens de ontruiming zal sprake zijn van GRIP-1, daarbuiten is het GRIP-0 en wordt het pand bewaakt door de politie.

De leider CoPI bespreekt het plan met de burgemeester. Deze gaat akkoord en belegt 's avonds een bewonersbijeenkomst om de situatie uit te leggen. Vanwege de veiligheid is het belangrijk dat tijdens de ontruiming van het pand ook de buurt rondom het pand ontruimd is. Op de momenten dat er niet ontruimd wordt ('s avonds en 's nachts), is er sprake van een stabiele situatie en kunnen de bewoners in hun huis aanwezig zijn. Voor omwonenden die dit toch een onprettig gevoel geeft, heeft de gemeente opvang geregeld in twee plaatselijke hotels. Een aantal bewoners maakt hiervan gebruik.

De volgende dag, vrijdag 30 augustus, wordt vanaf 07.00 uur de buurt weer ontruimd. Wanneer om 08.00 uur de inspectie start, is ook de recherche aanwezig. Het pand wordt als plaats delict aangemerkt; er zal een strafrechtelijk onderzoek gaan plaatsvinden. Hiervoor schuift de Ovd-Recherche aan in het CoPI en wordt de doorzoeking van het pand geleid door de rechter-commissaris.

In de loop van de ochtend worden er opnieuw explosieven aangetroffen en ook drukhouders en gevaarlijke stoffen. Ook komt er vanuit

de binnenzijde van het pand voor het eerst zicht op de bouwkundige staat. Deze is erbarmelijk: grote delen van de vloeren ontbreken, plafonds buigen gevaarlijk door en er groeit zelfs een deel van een boom door de achtergevel van het pand naar binnen. Inmiddels is de bewoonster van het pand terecht en aangehouden door de politie.

In de loop van de dag wordt de complexiteit van de ontruiming pas goed duidelijk. Het aantreffen van vele soorten explosieven en munitie, de bouwkundige staat van het pand, het opgestapelde vuil, in combinatie met het strafrechtelijk onderzoek, betekent dat de ontruiming van het pand nog dagen zal duren. De wijze van GRIP-opschaling wordt in het CoPI besproken en besloten wordt dat multidisciplinaire coördinatie in de huidige setting van explosie- en instortingsgevaar of een combinatie daarvan, dagelijks GRIP-1 rechtvaardigt. Aan het einde van de middag wordt de ontruiming weer afgebouwd. Het pand wordt dichtgetimmerd en de ontruimingscirkel wordt weer vrijgegeven voor omwonenden en het verkeer. Aan de voor- en achterzijde wordt het pand bewaakt door de politie.

's Avonds vindt een tweede bewonersbijeenkomst plaats; de sfeer is rustig. De burgemeester en een medewerker van de EOD leggen uit hoe de ontruiming verloopt en waarom deze nog enkele dagen zal duren. De nadruk ligt op het feit dat er nog steeds gevaarlijke stoffen en spullen worden aangetroffen die verplaatst en afgevoerd moeten worden, wat een gevaarlijke situatie oplevert. Als dat in de avonduren en 's nachts niet gebeurt, is het pand en de inhoud ervan 'stabiel' en is het gevaar voor de omwonenden nihil. De burgemeester beantwoordt vragen en neemt ook de tijd voor individuele gesprekjes met omwonenden. Er is iemand van slachtofferhulp aanwezig die vijf aanvragen krijgt voor psychosociale ondersteuning. Eerder die dag heeft de burgemeester van Den Helder het volgende aan de pers gemeld:

'Vanochtend zijn de mannen en vrouwen van de explosievenopruimingsdienst opnieuw aan het werk gegaan in het pand. Voor de veiligheid is het gebied rondom het pand toen weer afgezet. Bewoners in het midden van dat gebied mochten vanaf dat moment niet meer in hun huis. Zoals de situatie er nu uitziet kunnen zij in het begin van de avond weer naar hun woning terugkeren. Voor bewoners die zich daar niet goed bij voelen en niet terecht kunnen bij vrienden of familie, regelen wij net als gisteren onderdak in een hotel. Tijdelijk je huis

niet in kunnen, is erg. Het is een beslissing die je als burgemeester liever niet neemt. De veiligheid van de bewoners staat echter bovenaan. Tijdens het opruimen van het huis kan die niet worden gegarandeerd. Zodra de opruimingsdienst vandaag stopt met werken, zijn de woningen weer vrij. (...) Wij hebben ons gisteren volledig gericht op het pand en de direct omwonenden. Vandaag schenken we ook meer aandacht aan de ring daaromheen. Ook daar zitten bewoners met vragen en zorgen. Ik kan mij dat goed voorstellen. Zij krijgen van mij een brief. Mijn zorg gaat nu volledig uit naar de bewoners.'

De volgende dag wordt de ontruiming weer om 08.00 uur hervat. Rond 10.00 uur worden in het pand wederom gevaarlijke stoffen aangetroffen die eerst nader onderzocht moeten worden. Het vergroot de gevaarsetting voor de omgeving: naast explosie- en instortingsgevaar is er nu ook sprake van gevaar op het vrijkomen van gevaarlijke stoffen. Het Landelijk Team Forensische Opsporing (LTFO) wordt opgeroepen; de ontruiming wordt stilgelegd totdat zij ter plaatse zijn en de stoffen geanalyseerd hebben. Het LTFO werkt nauw samen met de Adviseur Gevaarlijke Stoffen (AGS) van de brandweer en de Gezondheidskundig Adviseur Gevaarlijke Stoffen.

Vanwege de constante analyse van kleine hoeveelheden gevaarlijke stoffen, vordert de ontruiming de rest van de dag maar traag. In de dagen erna wordt de operatie vervolgd. Dagelijks worden er explosieven, munitie en ook (onderdelen van) wapens aangetroffen. Gaandeweg wordt het pand aan de binnenzijde op diverse plaatsen gestut, zodat er veilig kan worden gewerkt. Er wordt met meerdere ontruimingsteams gewerkt waardoor de ontruiming gestaag vordert. Er zijn continu drie verschillende afvoerstromen: de spullen voor het sporenonderzoek worden door de recherche vastgelegd en in samenwerking met de EOD afgevoerd; daarnaast zijn er waardevolle spullen die door een deurwaarder worden afgevoerd, en het afval ten slotte wordt afgevoerd door een verwerkingsbedrijf van de politie.

Op woensdag 4 september 2013, de zesde dag van de ontruimingsoperatie, wordt het laatste deel van de zolder ontruimd. Als om 12.00 uur het pand leeg is, wordt er 's middags nog aanvullend onderzoek gedaan naar de constructie, deuren en betimmering in het pand. Aan het einde van de middag wordt door alle betrokken partijen vastgesteld dat de gevaarsetting is teruggebracht tot 'normaal'; om 17.00 uur

wordt afgeschaald naar GRIP-o. 's Avonds stelt de burgemeester tijdens een bijeenkomst de bewoners op de hoogte: iedereen kan weer veilig terug naar huis, de ontruiming is afgerond. De officier van justitie meldt dat tegen de eigenares van het pand een strafrechtelijke proces zal volgen.

De omwonenden zijn teruggekeerd naar hun woning; de eigenares van het pand heeft enkele weken vastgezet.¹⁷⁷ In december 2013 is door de gemeente Den Helder een gerechtelijke procedure tegen haar gestart om de gemaakte kosten te verhalen.¹⁷⁸ Er is beslag gelegd op de woning. Het strafrechtelijk onderzoek duurde nog maanden en was bij het schrijven van dit hoofdstuk nog niet afgerond.

13.3 Dilemma

Bovenstaand feitenrelaas schetst een zoektocht naar explosieven, gevaarlijke stoffen en (onderdelen van) wapens en munitie. Als spel- den in een hooiberg zaten ze verstopt in een pand vol met verzamel- objecten. De zoektocht werd in ernstige mate beïnvloed door de fysieke staat van het pand. Het pand was ernstig vervuild en door achterstallig onderhoud niet zomaar te betreden. Om de situatie te normaliseren was (overheids)optreden noodzakelijk. De gemeente en de hulpdien- sten kwamen in actie; specifieke expertise werd ingevlogen. In verband met het strafrechtelijk onderzoek werden ook de recherche en de foren- sische opsporing ingezet. Wat startte met een losse dorpel en een mel- ding van de brandweer, eindigde in een operationele setting waarbij dagelijks circa 30 personen, zes dagen lang bezig zijn geweest om het pand zorgvuldig en minutieus te ontruimen.

Er is zeker in de eerste dagen veel media-aandacht voor deze actie geweest, zowel lokaal, regionaal als landelijk. Deze aandacht leidde tot discussies in de Helderse samenleving over nut en noodzaak van de actie. Was het optreden proportioneel? In Den Helder was het een publiek geheim dat de bewoonster er een andere hobby op na hield dan de gemiddelde verzamelaar. Met andere woorden: wat bij de ontrui-

¹⁷⁷ 'Bewoonster "explosievenhuis" voor de rechter', *Noordhollands Dagblad*, 9 december 2013.

¹⁷⁸ 'Deurwaarder legt beslag op huis', *Noordhollands Dagblad*, 5 februari 2014.

ming aan explosieven, gevaarlijke stoffen en munitie gevonden werd, was voor een deel van de Helderse bevolking eerder een bevestiging dan een verrassing. In de directe omgeving was daardoor eerder sprake van een laconieke houding dan van heftige reacties. Het leek alsof de bewoners het over zich heen hadden laten komen. Blijkbaar accepteerden ze de situatie en namen ze het 'afwijkende' en normoverschrijdende gedrag van de bewoonster voor lief.

Gezien de situatie door direct omwonenden min of meer werd geaccepteerd, is de vraag interessant in hoeverre zij een eerdere reactie van de gemeente hadden verwacht. Had de gemeente, eventueel in afstemming met ander instanties, eerder moeten ingrijpen? Die interventie had dan meer gericht kunnen zijn op het gedrag van de eigenaresse van het pand, en dus meer op zorg en/of welzijn dan op veiligheid alleen.¹⁷⁹ Of was de interventie van de gemeente, gericht op de staat van het pand, de eerst passende interventie? Hoe ernstig schatten de bewoners de situatie en de noodzaak tot ingrijpen in?

Naast de houding van buurtbewoners en direct omwonenden is ook de discussie onder medewerkers van hulpdiensten interessant. Ook onder hen werd namelijk, met een meer professionele insteek, de discussie over nut en noodzaak gevoerd. De operatie vergde een behoorlijke operationele inzet (gemeente, politie, defensie, brandweer, ambulance), waarbij een volledig CoPI werd ingezet. Hierdoor ontstond een operationeel dilemma in de zin dat er voor de reguliere dekking een tweede CoPI beschikbaar moest zijn. Los van het gesprek over de effecten in de bezetting werd ook het gesprek gevoerd over de meerwaarde van het CoPI en de inzet vanuit de verschillende diensten en instanties. Was hier niet meer sprake van een gecoördineerde actie door de recherche, in samenwerking en afstemming met de gemeente? Mocht er sprake zijn van escalatie dan kon het reguliere opschalingmechanisme toch alsnog zijn werk doen?

De beschreven casus roept uiteindelijk de vraag op in hoeverre de situatie daadwerkelijk gevaarlijk was. Welke risico's liepen bewoners en hulpverleners; in welke mate was hun veiligheid in het geding?

179 Eventuele eerdere interventies in het traject voor de ontruiming van het pand zijn niet onderzocht en daarom buiten beschouwing van dit hoofdstuk gelaten.

13.4 Analyse

Zichtbaarheid en gevaarsetting

In deze casus was de initiële inzet van de gemeente gericht op de gevaarlijke dorpel op de tweede verdieping en gereede twijfel over de bouwkundige staat van het pand. Gaandeweg werd de gevaarsetting echter van een totaal andere orde: de vondst van explosieven, gevaarlijke stoffen en munitie veranderde de situatie wezenlijk. Er bleek sprake van een andere gevaarsetting, met andere risico's. Dit betekende een noodzakelijke aanscherping van de maatregelen. Maar in hoeverre is deze verschuiving in gevaarsetting beleefd?

Opvallend is dat de opinie van bewoners veranderde naarmate de ontruiming langer duurde. De discussie over nut en noodzaak kreeg een scherper randje. 'Al die dagen al die inzet, is dat nou wel nodig?' Toch werden tot op de laatste dag explosieven, gevaarlijke stoffen en munitie gevonden. Het oordeel over de proportionaliteit van de inzet werd echter niet gekoppeld aan de feitelijke gevaarsetting, maar aan de duur van de inzet en de veronderstelling dat een langere duur (van inzet van mensen en middelen) een steeds lagere gevaarsetting oplevert. Voor de omwonenden was echter het gevaar c.q. het effect van een eventueel incident niet zichtbaar. Er was wel een vermoeden dat er munitie en explosieven in het pand aanwezig waren en hoewel dat meer op geruchten dan op feiten was gebaseerd, werd dit blijkbaar als 'risico' geaccepteerd. De aanwezigheid van gevaarlijke stoffen was mogelijk onbekend. In retrospectief kan de vraag worden gesteld of omwonenden eenzelfde mate van acceptatie en gelatenheid hadden gehad als dat ze nu toonden wanneer ze weet hadden van alle aangetroffen voorwerpen. Voor hun beeld van het daadwerkelijke gevaar zou het interessant zijn geweest om het totaal aan aangetroffen explosieven, gevaarlijke stoffen en (onderdelen van) wapens op straat uit te stallen. Een blik op de relatief grote hoeveelheid aangetroffen 'voorwerpen' had mogelijk een ander beeld van de daadwerkelijke gevaarsetting gegeven. Bij aanvang van de ontruiming en zeker ook in de periode daarvoor is dit gevaar altijd aanwezig geweest, zichtbaar of niet.

Het element van zichtbaarheid, of zoals in deze casus onzichtbaarheid, was ook voor de betrokken hulpverleners van belang. De primaire reactie van medewerkers van hulpdiensten is vaak een reactie op wat ze zien: het blussen van de brand en/of het behandelen van

slachtoffers. De reactie daarop is gebaseerd op wat men heeft geleerd of eerder heeft ervaren bij soortgelijke incidenten. In deze casus was de uiteindelijk aangetroffen hoeveelheid munitie en gevaarlijke stoffen in de eerste uren van de inzet niet bekend c.q. zichtbaar en moest op basis van die onbekendheid met de situatie worden geopereerd. Er was geen totaaloverzicht; niet vooraf en ook niet gedurende of na afloop van de operatie. Deze beperkte zichtbaarheid deed echter niet af aan de daadwerkelijke gevaarsetting. Achteraf bleek sprake van een veel gevaarlijkere situatie dan waar de hulpdiensten bij aanvang van uitgingen. In dat opzicht was een opschaling op zijn plaats. Opmerkelijk genoeg ontstond hierover bij hulpdiensten twijfel naarmate de operatie voortduurde en daarmee de oorspronkelijke gevaarsetting steeds zichtbaarder werd.

Risicoperceptie en inschatting: 'situational awareness'

Naast het perspectief van de gevaarsetting speelt een ander aspect een grote rol, namelijk dat van de risicoperceptie. Risicoperceptie kan gedefinieerd worden als 'het geheel van meningen, oordelen, affect en houding van mensen ten opzichte van risicovolle activiteiten en technologieën' (Pidgeon et al., 1992). Risicoperceptie is een complex samenspel van culturele, sociale en psychologische factoren dat uiteindelijk invulling geeft aan de beleving van risico's. Een bepaalde mate van subjectiviteit en ervaring zit hierin besloten. De factoren die bijdragen aan de beleving van risico's zijn zeker niet individueel van aard. De druk van groepen en de wijze waarop informatie wordt overgedragen draagt in hoge mate bij aan de beleving. Ook de media voeden de publieke opinie en de beleving van risico's.

De subjectiviteit in de beleving van risico's staat haaks op de meer mathematische benadering van risico's, waarbij risico het product is van 'kans' maal 'effect'. Op basis van deze definitie worden risico's objectief en vergelijkbaar gemaakt. Burgers ('leken') en professionals spreken weliswaar allebei over risico, maar hebben het dan niet over hetzelfde. Onderzoek toont aan dat burgers vooral oog hebben voor het effect van een bepaalde gebeurtenis; de leek maakt geen statistische inschatting en houdt dus geen rekening met de kans op een bepaalde gebeurtenis (Ale, 2009). De risicobeleving van deze casus bij burgers in Den Helder was tijdens het incident dagelijks terug te lezen in hun

commentaren in plaatselijke en regionale pers. Zo verscheen op dag 1 het volgende commentaar:

‘Dat ze een overkill aan materiaal ingezet hebben bewijst de foto al zo gevaarlijk als men ons wil doen geloven was het niet. Staan die mannen in bomvrije kleding, nee. Ze ontruimen, het is een normale werkoutfit, heel gewone werkkleding. En hoeveel politiemannen liepen er rond, terwijl er niets aan de hand was: overkill. En nu volgt er een belachelijke rekening, zonder rekening te houden met de waarheid.’¹⁸⁰

Voor de professional geldt dat naast de benadering van de kans ook de specifieke omstandigheid (het scenario) een rol speelt in de analyse van risico’s. In deze casus is binnen het CoPI dagelijks aandacht geweest voor de risico’s door het benoemen van *what if* scenario’s. Dagelijks werd vastgelegd welke scenario’s zich mogelijk konden ontwikkelen bij de ontruiming. Tevens werd hieraan een prioriteit gegeven: *most likely/most dangerous*. Er werd gekomen tot de volgende scenariomatrix:

Scenario's	Risico-inschatting
1. explosie in het pand	Most likely
2. vrijkomen van gevaarlijke stof in het pand	Most likely
3. instorting in het pand	
4. combinatie van 1,2 en 3	Most dangerous
5. explosie buiten het pand	
6. vrijkomen gevaarlijke stof buiten het pand	

Op basis van scenario 1, explosie in het pand, is op de eerste dag de beslissing tot ontruiming van nabijgelegen panden genomen. Ook werd dagelijks bijgehouden hoeveel mensen in het pand of in de directe nabijheid van het pand aan het werk waren. Door er op deze wijze over na te denken kon bijvoorbeeld de OvD Gezondheidszorg samen met de stand-by ambulance en de meldkamer een plan maken ten behoeve van eventuele slachtofferopvang, de indeling van het incidentterrein en opschalingsscenario’s. Een getalsmatige kansberekening per scenario

¹⁸⁰ ‘Deurwaarder legt beslag op huis...’, *Noordhollands Dagblad*, 5 februari 2014.

had mogelijk nog meer diepgang aan de risicoperceptie gegeven. Dat is echter niet gedaan.

13.5 Afronding

Het feit dat de gevaren in deze casus niet direct zichtbaar waren, heeft zeker zijn weerslag gehad op het overheidsoptreden en de reactie van omwonenden. Als de brandweer niet de gemeente had ingelicht, was de urgentie om te handelen veel minder sterk aanwezig geweest. Na een aantal dagen werd gesproken over het nut en de noodzaak van de inzet waarbij een groot aantal diensten betrokken was. Uiteindelijk had eenieder hierover zo zijn mening.

De casus schetst daarmee een interessant dilemma rond risicoperceptie. Zichtbaarheid bepaalde hoe door de gemeente op het incident (of dreigend incident) werd gereageerd, maar belangrijk daarbij was ook dat rekening moest worden gehouden met wat niet zichtbaar was. Voor de gemeente was de bekendheid met de gevaren van de aangetroffen spullen (in combinatie met het slechtonderhouden pand) reden om zorgvuldig te handelen. De wijze waarop omwonenden op de situatie (en dus in feite het risico) reageerden verschilde. Bij hen was de verzameloede van de eigenaresse van het pand bekend en zij hadden deze min of meer geaccepteerd. Toen de gemeente eenmaal ingreep en het pand zorgvuldig werd ontruimd, klonken er geluiden dat de reactie van de gemeente wat overtrokken was. Als voor omwonenden de gevaarstelling ‘zichtbaar’ was geweest dan was de gelatenheid en berusting, zoals die nu aan de orde was, er mogelijk niet geweest en de noodzaak van ingrijpen sterker gevoeld. In de communicatie richting omwonenden stond de gemeente nu voor de taak de omwonenden ervan te overtuigen dat ingrijpen noodzakelijk was en tegelijkertijd gerust te stellen dat de situatie ‘voldoende veilig’ was.